

Jernspurv *Prunella modularis*

Dunnock

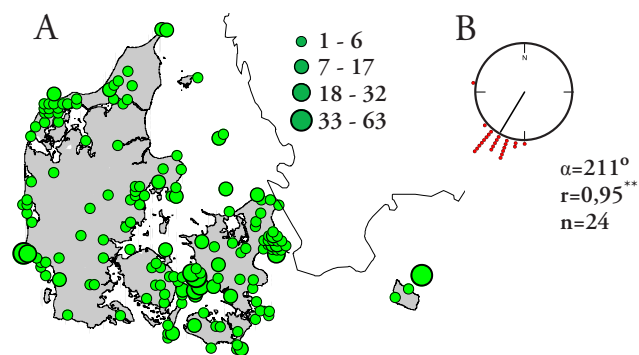

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt og artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites of birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (juli-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Jul-Dec, >100 km).

Jernspurven yngler stort set kun i Europa, og er her udbredt fra det nordligste Norge til Middelhavet. De største bestande findes på De Britiske Øer og i Tyskland, Rusland, Frankrig og Sverige. I Danmark yngler jernspurven almindeligt i skove, parker og andre træbevoksede områder over hele landet. I det nordlige og centrale Europa er fuglene trækfugle, mens fuglene i de sydligere bestande er stand- eller delvis trækfugle. Danmark passeres af trækgæster, flest i september-oktober og i marts-april, og arten er en almindelig vintergæst.

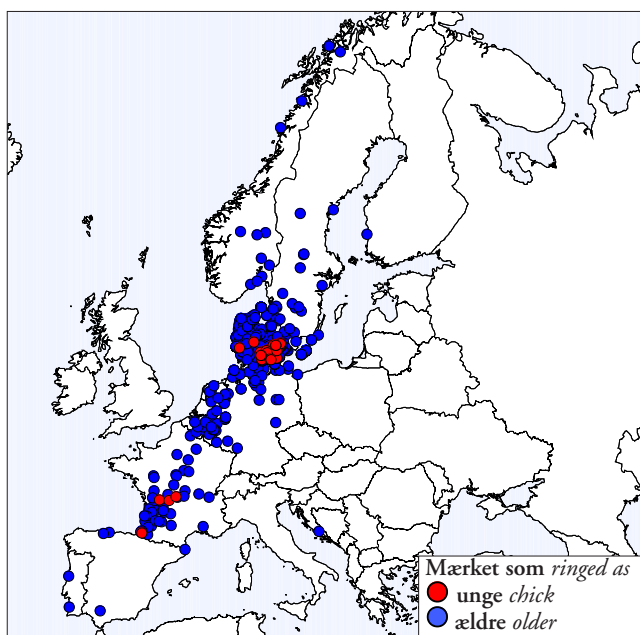

Fig. 1. Samtlige genfund af jernspurv ringmærket i Danmark (n=940). All recoveries of dunnock ringed in Denmark (n=940).

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark blev den første jernspurv ringmærket i 1922 af en ringmærker fra Dansk Ornithologisk Central, og i alt er 66.065 ringmærket af hhv. Dansk Ornithologisk Central (2.632), Odense Ringmærkestation (35), Vildtbiologisk Station Kalø (4) og Zoologisk Museum (63.394). Langt hovedparten er ringmærket efter 1960 (fig. 4), flest i 1969 (2.656).

I alt 788 fugle er genfundet. De fleste er ringmærket i Korsør-Stignæs området (16 %), ved Blåvand (10 %), på Christiansø (8 %), i Thy (6 %) og på

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed 66.065

Genmeldinger Recoveries

Antal genmeldinger No. of recoveries	940
-heraf uden for Danmark Recovered abroad	183 (19 %)
Antal fugle No. of individuals	788
-heraf mærket som unger Ringed as chicks	36 (4,6 %)
Genmeldingsandel Proportion recovered	1,2 %
Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark Ringed abroad and recovered in Denmark	263

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird	min. 8 år 10 mdr.
Længste afst. Longest dist.	Portugal Portugal 2.398 km
Nordligst Northernmost	Norge Norway (69° 20'N)
Sydligst Southernmost	Spanien Spain (37° 24'N)
Østligst Easternmost	Finland Finland (21° 21'E)
Vestligst Westernmost	Portugal Portugal (08° 51'W)

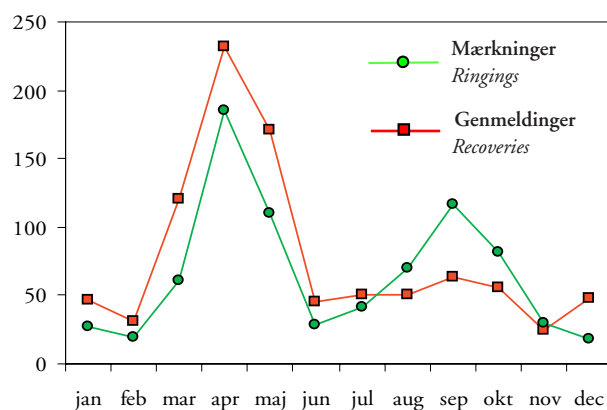

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af jernspurv. Month of ringing and recovery for recoveries of dunnoek.

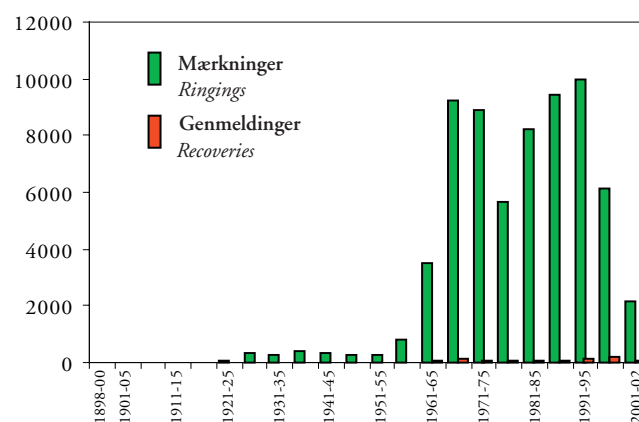

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for jernspurv ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of dunnoek ringed in Denmark.

Amager (7 %)(fig. 2A). De genmeldte fugle er hovedsagelig ringmærket i trækperioderne marts-maj (45 %) og august-oktober (34%) (fig. 3). Blot 36 af de genmeldte fugle er mærket som redeunger, og derudover tilhører 60 fugle, mærket som voksne i juni-juli, sandsynligvis også den danske bestand. I Danmark er genfundet 263 jernspurve, ringmærket i udlandet.

Træk og overvintring

Danske ynglefugle. Hele 78 % af de genmeldte fugle fra den danske ynglebestand er fundet mindre end 5 km fra mærkningsstedet, hovedparten (89 %) mellem april og september, men enkelte i de øvrige måneder. Genfundene viser dog, at de danske jernspurve er delvis trækfugle. Den del af ynglebestanden, som trækker bort, trækker mod sydsydvest, og fuglene er genfundet i et relativt smalt bånd gennem det vestlige Tyskland, Belgien og det centrale Frankrig. Det tidligste genfund syd for Danmark er fra Düsseldorf 8. oktober. Ni af de formodede danske ynglefugle er genfundet i november-januar; tre i Danmark, en i Belgien og fem i Frankrig. 32 jernspurve ringmærket i udlandet er senere genfundet i Danmark i yngletiden: én var ringmærket i Nordspanien, 13 i Belgien, to i Holland, 11 i Tyskland og fem i Sverige.

I forårsperioden er der enkelte genfund af danske ynglefugle fra Holland og Tyskland indtil midt i marts. 11 af de formodede danske fugle er genfundet i yngletiden i et efterfølgende år, heraf én mærket som redeunge. Ni af disse fugle blev fundet på mærkningslokaliteten og to hhv. 5 og 6 km derfra.

Trækgæster. Genfund af danskmærkede jernspurve (fig. 1) og fund af udenlandske fugle i Danmark (fig. 7) viser, at danske trækgæster kommer fra den sydlige halvdel af Sverige og fra det meste af Norge indtil Tromsø i nord. Der foreligger kun et genfund i Finland, hvilket sandsynligvis skyldes, at de finske og

vestrussiske fugle trækker øst om Danmark, især til Italien (Zink 1975). Fuglen, der blev fundet i Finland, var ringmærket ved København 20. september året før.

Den første ringmærkede norske trækgæst er genfundet i Danmark 26. august, og antallet toppe i september og oktober. Hele 75 % af de norske fugle genfundet i Danmark er fra Jylland. Fugle fra det nordlige Norge er dog i flere tilfælde fundet i det østlige Danmark, bl.a. to på Christiansø. De svenske fugles træk berører især det østlige Danmark, og i størst antal under forårstrækket.

Trækgæsterne fortsætter, som de danske fugle, videre mod sydsydvest (fig. 2B). Her er fuglene genfundet i det samme smalle bånd gennem Tyskland, Belgien og Frankrig (fig. 6A). Gennemsnitspositionen er syd for Danmark i oktober (fig. 5), hvor der er mange genfund i Belgien. I Belgien, hvor der er tradition

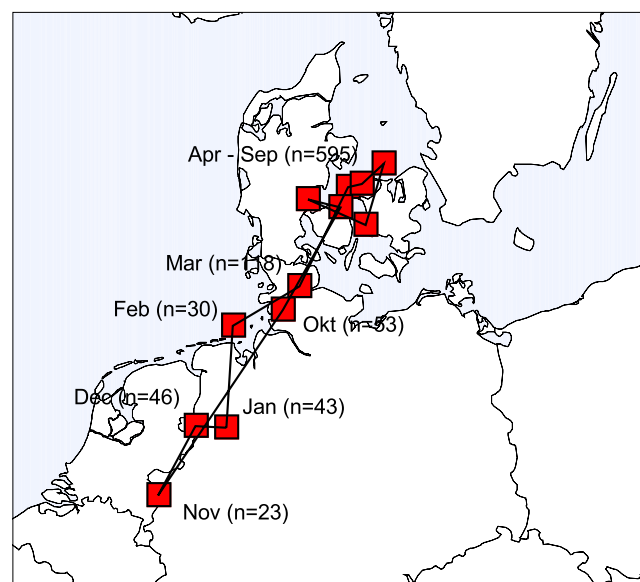

Fig. 5. Månedlige gennemsnitspositioner for jernspurv ringmærket i Danmark. Monthly mean positions for dunnoek ringed in Denmark.

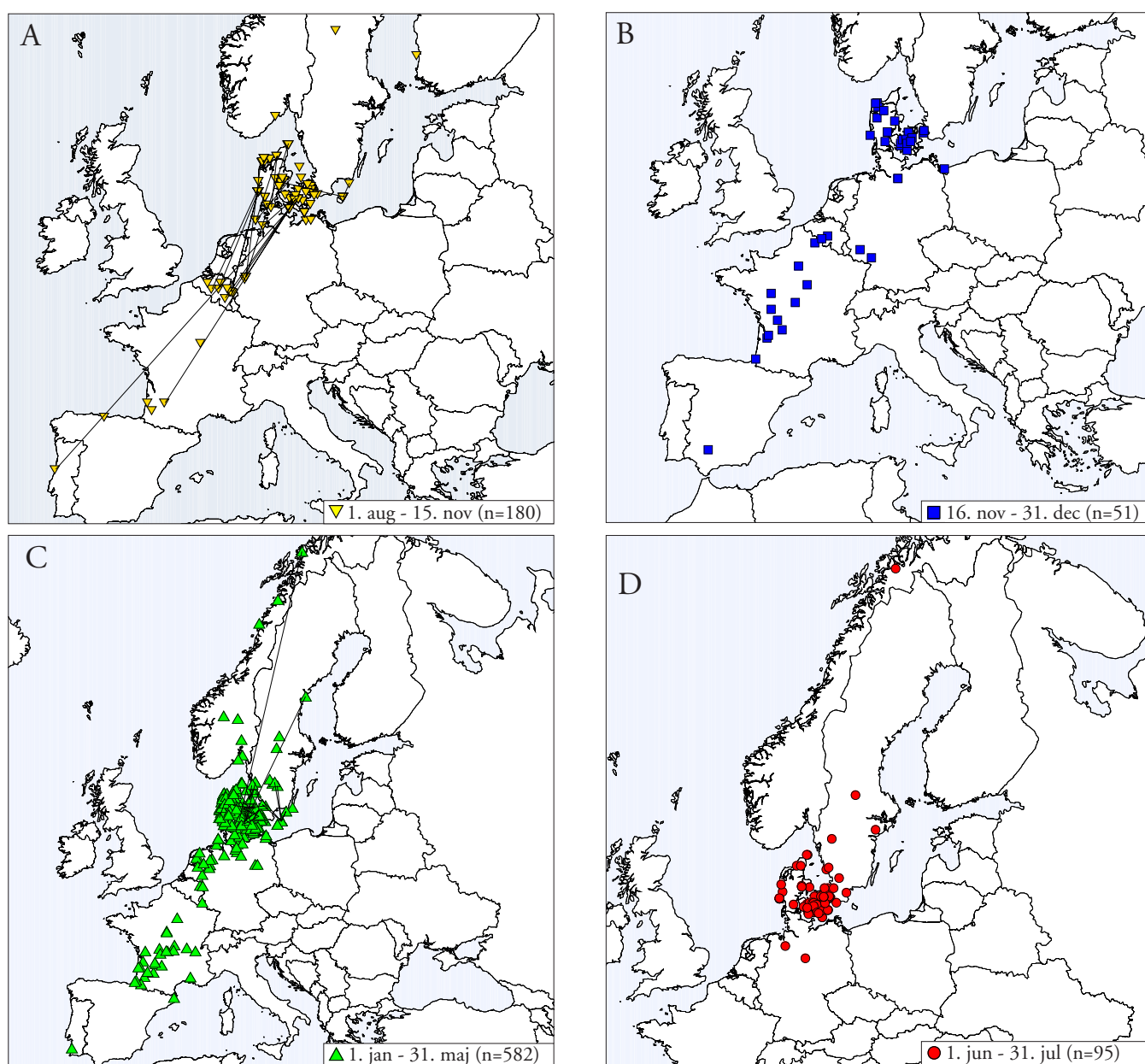

Fig. 6. Genmeldinger fra A) efterårs-, B) vinter-, C) forårs- og D) sommerperioden af jernspurv ringmærket i Danmark. Linjer angiver direkte træk. Recoveries during A) autumn, B) winter C) spring and D) the breeding period of dunnoek ringed in Denmark. Lines indicate direct migration.

for småfuglefangst, er der ringmærket hele 79 jernspurve, som senere er genfundet i Danmark. Fuglene er hovedsagelig mærket i den sidste uge af september og første halvdel af oktober. Danskmærkede fugle er genfundet i Frankrig og på Den Iberiske Halvø fra 17. oktober. Jernspurvendes meget smalle trækkorridor berører kun i mindre omfang De Britiske Øer, med hvilke der kun er udvekslet én ringmærket fugl (fig. 7) (se også Wernham m.fl. 2002).

I vinterperioden er danskmærkede, formodede trækgæster, genfundet fra Danmark i nord til Spanien i syd. I Danmark er der i de fleste vintre kun genfundet enkelte ringmærkede jernspurve, i perioden 1961-1967 dog mellem 2 og 6 årligt. Tre ringmær-

kede norske jernspurve er fundet i Danmark i vinterperioden, men ingen svenske. Desuden er 30 fugle, ringmærket i Danmark fra oktober til marts, fundet på mærkningslokaliteten i vinterperioden, en stor del året efter mærkningen (n=18) eller senere (n=4). Det vides ikke, om disse fugle er overvintrende danske ynglefugle eller vintergæster, der er trofaste over for vinterkvarteret.

I forårsperioden er de danskmærkede jernspurve genfundet i det samme, relativt smalle, bånd som i efterårs- og vinterperioden (fig. 6C). Forårstrækket ser ud til at foregå langsommere end efterårstrækket (fig. 5). Genfundene i Frankrig er især fra januar-marts, mens fundene i Holland, Belgien og Tyskland er fra

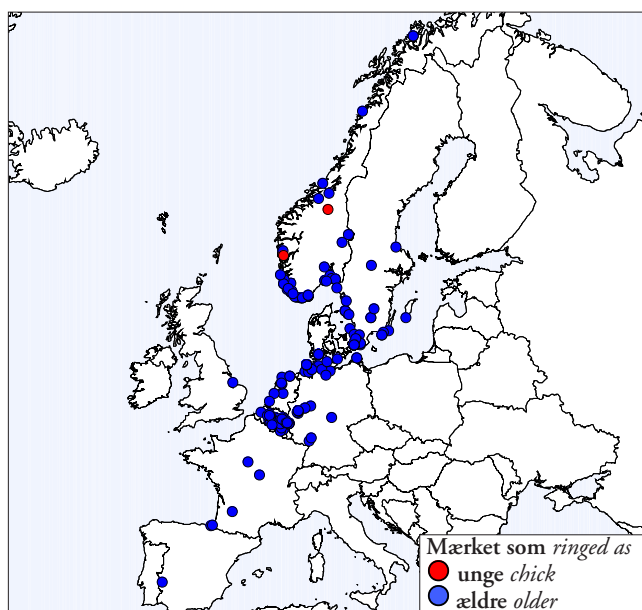

Fig. 7. Mærkningslokaliteter for jernspurv ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=263). Ringing sites of dunnock ringed abroad and recovered in Denmark (n=263).

marts-april. Ikke før april ligger gennemsnitspositionen i Danmark (fig. 5). Allerede fra slutningen af februar til april er der dog ringmærket jernspurve på Helgoland, som samme forår er fundet i Danmark. Adskillige norske jernspurve er fundet i Danmark i marts-april, på det tidspunkt hvor det synlige nordgående træk er på sit højeste (Olsen 1992).

Genmeldings- og dødsårsager

Hele 71 % af genmeldingerne drejer sig om aflæsninger af levende fugle (fig. 8), heraf flest i Danmark (596), Sverige (23), Tyskland (20), Belgien (14) og Frankrig (9). Blandt jernspurve indrapporteret med kendt dødsårsag er flest døde efter kollisioner med vinduer, dræbt af katte eller dræbt i trafikken (fig. 8B). Et mindre antal danskmærkede jernspurve er skudt (seks i Frankrig og én i Portugal). Den længstlevende af de danskmærkede jernspurve blev mindst 8 år og 10 mdr. Fuglen blev ringmærket på Omø i april 1985 som mindst etårig og dræbt af en kat i maj 1993 ved Års i Himmerland.

English summary

The dunnock is a common breeding bird in deciduous woodland, farmland edges, parks and gardens all over the country. It is also a common passage migrant in September–October and March–April and also a common winter visitor. In Denmark the first dunnock was ringed in 1922, with the majority ringed after 1960. Most of the recovered birds were ringed during migration and only a few as chicks. The recoveries indicate that some Danish dunnocks leave Denmark for the winter whereas others stay. The migrants fly SSW, and are recovered in a rather narrow zone going through Germany, Belgium and central France. Nine Danish birds were recovered in November–January, three in Denmark, one in Belgium and five in France. Recoveries of Danish and foreign-ringed dunnocks show that most of the passage migrants come from Sweden and Norway. The majority of the Norwegian visitors have been recovered in Jutland, and Swedish birds mainly in eastern Denmark. From Denmark most dunnocks fly SSW and are recovered in the same narrow zone as the Danish birds. In winter the birds have been recovered from Denmark to Spain. The return migration follows the same route as in autumn. The mean position is in Denmark in April.

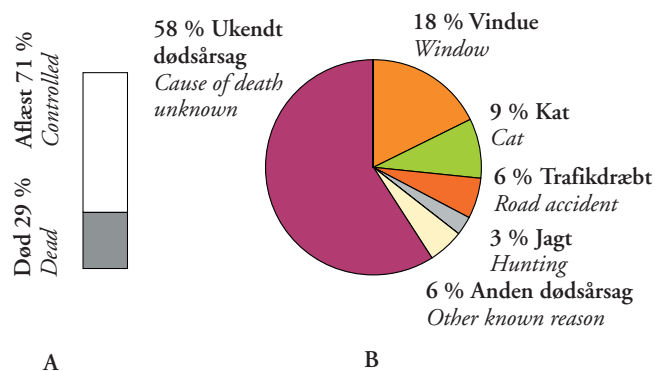

Fig. 8. A) Genmeldingsårsager (n=940) og B) dødsårsager (n=271) for jernspurv ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=940) and B) cause of death (n=271) for dunnock ringed in Denmark.